СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXII. — Число 9. — Сити, Н. Дж., субота, 12. січня, 1924. — VOL. XXXII. — No. 9. — Jersey City, N. J., Saturday, January 12, 1924. — THREE CENTS

БОНУС УСУНЕНИЙ НА ДРУГИЙ ПЛЯН ПЕРЕД ПОДАТКОМ

ВАШИНГТОН, 10. січня. — Противники ухвалення бонуса для ветеранів великої війни віднесли нині першу рішаючу побіду, коли наради членів републиканської партії рішили, що комітет приходів в палаті послів має взяти під увагу наперед податковий проект і предложити його повній палаті без ніякої звязи з бонусом.

ВИБРАВСЯ У НЕВІДПОВІДНЕ МІСЦЕ

ФІЛЯДЕЛФІЯ, 10. січня. — Сенатор Мегнас Джансон, вибраний фармерсько-робітничими голосами в Минесоті, виголосив тут перед зборами банкирів промову, в якій критикував плян секретаря скарбу Мелона про обниження податків як фаворитованнє богачів. Банкирі приняли його слова з негодованнєм.

ПЕРЕДВИБОРЧІ БОРОТЬБИ

ФІЛЯДЕЛФІЯ, 10. січня. — Чутки про те, що пенсилвенійський губернатор Пиншо та сенатор Джансон добили торгу для боротьби проти кандидатури президента Кулиджа, показуються передвчасними, бо Пиншо ще й тепер вагається, чи йти на спілку з Джансоном, чи вести боротьбу саморуч.

ЗА ВИКИНЕННЄ КЛЕНА З ГЕРИНА

ГЕРИН, Илинойс, 10. січня. — Стейтовий губернатор заявив, що завтра дасть відповідь на домаганнє шерифа повіту Віліємсона, котрий домагався висилки стейтового війска в цїли положення кінця напастям членів Ку-Клакс-Клена на спокійних імігрантів. Представник італійського уряду почав розсліджувати жалоби італійських імігрантів про напасти Клейсменів на них.

ЗА ВИКИНЕННЄ ГУБЕРНАТОРА ВОЛТОНА

ВАШИНГТОН, 10. січня. — Найвисший суд Злучених Держав дістав нині від стейтового прокуратора стейту Оклагоми відповідь на домаганнє бувшого губернатора Волтона, щоби процес стейтової леґіслятури проти нього розглянути в федеральнім суді.

БОРОТЬБА ПРОТИ РОСПУСТИ У ФІЛЯДЕЛФІЇ ЙДЕ НА ДОБРЕ

ФІЛЯДЕЛФІЯ, 10. січня. — Генерал Батлер, новий директор міського департаменту публичного безпеченьства, завісив нині в урядованню 8 поліцийних начальників за те, що вони не доложили всїх своїх сил для здушення роспусти в місті, і загрозив, що їх слідами підуть незадовго другі.

ЖІНКА ХОЧЕ БУТИ СЕНАТОРОМ

КИНҐВУД, Вест Верджінія, 10. січня. — О номінацію на демократичного кандидата на сенатора на місце Дейвиса Елкинса, котрого каденція виходить в 1925. році, старається пані І. Дж. Бравн, котра вже нераз хотіла кандидувати при міських виборах.

БОКОВИЙ КОМІТЕТ ЗАПЕРЕЧУЄ СВОЮ ПРИХИЛЬНІСТЬ ДО ЛІҐИ НАРОДІВ

НЮ ЙОРК, 10. січня. — Комітет, котрий давав надгороду за плян мира, визначену відомим американським накладчиком Едвардом Боком, предложив ґазетам рішуче запереченнє закидів, немовби члени комітету були без виїмку прихильники Ліґи Народів.

ТАНЦІ В ЦЕРКВІ АБО ЦЕРКВА ВИСТУПАЄ З ЕПАРХІЇ

НЮ ЙОРК, 10. січня. — Др. Ґатрі, проповідник епископальної протестантської церкви св. Марка в Ню Йорку, котрий недавно набрав розголосу своїм заведеннем танців в церкві. відповів нині зарядови церкви, котрий протестував проти такої новини, що або заряд дозволить йому далі давати в церкві вистави з танцями або його церква виступить зі звязку з епископальною церквою.

19 НОВИХ ФАЛШИВИХ ЛІКАРІВ

ГАРТФОРД, 10. січня. — Державна рада для медичних іспитів признала знова 19 фалшивих лікарів та відобрала їм право лікарювати. Всі вони дістали свої диплыоми з лікарської „фабрики" в стейті Мезуре.

ҐУБЕРНАТОР ВУД УСПОКОЮЄ АМЕРИКАНЦІВ

МАНІЛЯ, Филипини, 10. січня. — Ґубернатор ґенерал Вуд заявив у своїй промові перед Американською Торговельною Палатою, що незгода межи американськими урядовцями та тубильцями слабне. Однак, того самого дня сенат приняв буджет уряду так, як він був предложений, але викинув з нього багато точок на приватні цїли ґубернатора.

МЕКСИКАНСЬКА ЗАВЕРУХА

МЕКСИКО, 10. січня. — Федеральний уряд признає, що повстанці добули вчора місто Пачуку, другий з ряду найважнійший промисловий пунк в Мексику. Уряд доносить рівночасно, що його війска поступили в поході на осередок повстання в Вера Крус.

ПОЖАР КОПАЛНІ СРІБЛА

ЧІҐВАКВА, Мексико, 10. січня. — Уряд вислав нині специяльний поїзд до міста Кусіґвірачіса, в якому займилася копалня срібла Промонторіо, одна з найбільших копалень сього металю в Мексику. Ся копалня вже горіла нераз, а в 1916. році в ній згоріло на смерть 19 Американців.

ХОЧЕ, АБИ ЗЕЛІЗНИЧА ТАРИФА ВІДПОВІДАЛА КОШТАМ

ВАШІНҐТОН, 10. січня. — Сенатор Ла Фолет вніс в конґресі проект зелізничого закона, котрий запроваджує радикальні зміни в теперішнім зелізничім законодавстві. Після сього проекту зелізничі оплати малиби бути вимірені після коштів удержання зелізниць.

ЗА ФАЛШИВІ ВИБОРИ

ВАШІНҐТОН, 10. січня. — Перед спеціяльною веріфікаційною комісією сенату ставав нині цілий ряд свідків з доказами, що сенатора Мейфілда вибрав своїм упливом Ку-Клакс-Клен.

ПЕРЕД ПРОЦЕСОМ ПРОТИ ПРОГИБІЦІЙНОГО ПРОВІДНИКА

Нюйорська поліція заповіла, що вона буде стерегти спеціяльною сторожею життя державних прокураторів Бентона та Пекори, котрі вели слідство та будуть вести обжалованяя проти прогибіційного провідника Андерсона, бо вона має докази, що загорілі прихильники Андерсона писали до прокураторів листи з погрозами.

ПОЛЬСЬКА ВЛАДА ВИКИДАЄ Д-РА ДОНЦОВА!!!

Львівське "Діло" пише: Д-р Дмитро Донцов дістав 15. грудня від дирекції поліції у Львові "оржечене", в якому повідомляють адресата, що його "видаля сен з ґраніц паньства польскеґо яко шкодлівеґо длі безпеченьства і поржондку о-раз ладу публічнеґо". Видаленому прислугує право рекурсу до воєвідства до трох днів.

Д-р Донцов не є военним еміґрантом. Межі бувшої царської імперії покинув він перед около 15-ти роками. Після покінчення віденського університету осів у Галичині. Тут оженився. Тут має свою реальність. Як довго д-р Донцов являвся тільки теоретиком безкомпромісовости супроти Москви, польська преса славословила його за публіцистичний талант і за політичний розум. Та д-р Донцов перевів ревізію своїх позицій супроти Польщі. І сьогоднішнім властьимущим мабуть не по нутру публіцистична діяльність д-ра Донцова в ролі начального редактора "ЛНВістника" і "Заграви". Бо безпосередньої участи в діяльности галицьких політичних партій д-р Донцов не брав і не бере.

Коли д-р Донцов зажадав у дирекції поліції подання фактичних мотивів видалення, йому не дано цих мотивів. Йому сказано, що він сам повинен се знати.

Д-р Донцов користає з прислугуючого йому права рекурсу до воєвідства і рішений на викиненнє його за Збруч.

ДВА САМОВБИЙСТВА В ЛЬВІВСЬКИХ ТЮРМАХ

Недавно перетяв собі жили тавмер від упливу крови жид Турієльбавм властитель каварні і Львові, якого замкнули на Баторія за чинне зневаженне поліцая.

В тюрмі при ул. Яховича отруївся 26-літній т о г о в е ц ь Карло М., якого арештували невідомо з яких причин.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

—o—

По звиш пяти місячній тяжкій недузі розпрощався з тим світом 10. грудня, 1923. покійний Андрій Лазар, в Стейпелтон, Н. Й. Покійний прожив 42 роки і був членом основателем бр. св. Михаїла Архистратига, від. 211. в Стейпелтон, Н. Й., а також і місцевим урядником через довші роки. Був членом У. Н. Союза, від падолиста 1908 р. та за весь час був щирий та діяльний не тільки урядником але і членом та не одного з наших людий звербував до своєї орґанізації. Родився покійний в селі Беньківцях, повіт Рогатин; осиротив жену і двох малолітних синів. Похорон відбувся 13. груня, в якім взяли участь всі члени бр. св. Михаїла Арх., а також і много знакомих, що є доказом, що покійний тішився щирою симпатією і своїм гарним примірним життєм здобув собі загальне пошанованнє. Нехайжеж ся прибрана Вітчина стане Йому за рідну.

ПРОТЕСТ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДЯН МІСТА ЛЬВОВА

Дня 8. жовтня м. р. відбулось у Львові віче, улажене орґанізацією міста Львова, в якім обговорено нищеннє українського шкільництва, тобто заміну слова "український" на "рускі", переміну народніх українських шкіл а польські, закриваннє українських шкіл і т. д.

Віче признало, що нема найменьшого змислу протестувати до польських влад, які всякі протести збувають клинами, а що найменьше мовчанкою, і тому рішило свій протест вислати до Ліґи Народів і домагатись від нього окремої комісії для розглядненя українського стану шкільництва.

ВИСТАВКА РЕВОЛЮЦІЇ В КИЄВІ

В одному з будинків софійського собору в Києві відкрито „Виставку революції". Зібрано там всякі річи, які мали щонебудь спільного з революційним життєм. Є там між іншими підпольна друкарня, якої уживали революціонери в боротьбі з царатом. Найбільшу увагу звертає на себе карета, якою через 10 років возили засуджених на смерть революціонерів з тюрми до місця страчення.

"ПЯВКА НА ТІЛІ РОСІЇ".

Під повицою назвою містить париське "Звено" статтю про російські державні фінанси, в якій є й таке місце: "Сума в розмірі **одної пятої части всього державного буджету Союзу Радянських Република витрачується на потреби комуністичного Інтернаціоналу**. Поприч це установа та взагалі не має ніякого постійного буджету; просто на основі записок Зіновєва береться з державного скарбу скільки треба. Чутки про таку ролю Комінтерну в характері фінансової пявки ходили вже давно; говорилось про те, що туди йде 40 проц. всього валютного фонду, що збирається такими зусиллями із такою безвідповідальністю шляхом вивозу хліба за кордон. Тепер народній комісар фінансів Сокольніков знайшов у собі настільки відваги, щоби публично заявити, що так дальше бути не може. По цьому питанню відбулось спільне засідання російських і чужих комуністичних проводирів.

Все, чого в цій справі вдалось добитись Сокольнікову — це деяке впорядкування ссання тої крови; від тепер всі грошеві вимоги комінтерну будуть підписуватися трьома членами його центрального комітетй і секретарем політичного бюра".

ПРИНЯТТЄ ДО ХАРЧІВНІ СПІЛКИ СТУДЕНДТІВ УКРАЇНЦІВ НА ХАРЧУВАННЄ СТУДЕНТІВ ГРУЗИН

До Спілки Студентів Українців у Німеччині (в Берліні) вплинула заява грузинського студентського союза в Німеччині про принятте його членів на харчованнє до харчівні Спілки. Грузинське студентство находиться в не меньше злиденному стані як і наше. Управа Спілки дала свою згоду на харчованнє грузинських товаришів на тих умовах що і наше студентство.

СХІДНИЙ ЕКСПРЕС ДО ВЛАДИВОСТОКА

По вістях рижського денника „Бріфа Земе", російське совітське правительство заміряє в найближчому часі зорґанізувати в навязанні до поспішного потягу Прага-Варшава або Берлін пряме зелізниче получення без пересідання на російській границі в Европі до Владивостока.

АЛІЯНТСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ ЗНАВЦІВ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ СПРАВИ НІМЕЦЬКИХ ВОЄННИХ ВІДШКОДОВАНЬ

ПАРИЖ, 10. січня. — Аліянтська парада фінансових знавців, з участю знавців американських, у справі німецьких „воєнних відшкодовань" зачнеться тут в понеділок, 14. с. м. Але вже тепер знавці зїздяться і відбувають приватні розмови про питання, які має вирішити конференція.

Американські делеґати ґенерал Чарлз Дж. Дос і Овен Д. Янґ вже приїхали і відбувають приватні конференції. Завтра вони мати-муть конференцію з британськими делеґатами.

Як запевняють, Американці і Британці є за зменьшеннєм німецьких „воєнних відшкодовань", за усуненнєм фрацуської окупації з Рурщини і за позичкою для Німеччини. Лише тоді, кажуть вони, можна буде зрівноважити німецький буджет і запевнити якийсь дохід на сплачуваннє тих „воєнних відшкодовань".

ЗГИНУЛО 43 МОРЯКІВ РАЗОМ З ПІДВОДНОЮ ЛОДКОЮ

ЛОНДОН, 10. січня. — Англійська підводна лодка Л-24 наїхала на англійський воєнний корабель Резолюшен і, розбившись, потонула разом із залогою в силі 43 моряків.

СПРАВА ПЛАТЕНЬ МАЙНЕРІВ В АНҐЛІЇ

ЛОНДОН, 10. січня. — Анґлійські майнери зачали голосованнє, щоб рішити питаннє, чи мають дати власникам копалень угля 3-місячне повідомленнє про скінченнє умови щодо заробітних платень.

НЕЩАСТЄ У ФРАНЦІЇ

ПАРИЖ, 10. січня. — Морська буря наробила надбережним містам Франції богато шкоди. Морські филі заливали ціле Атлантійське побереже Франції.

Французький кабінет ухвалив 10,000,000 франків негайної допомоги потерпівшим.

РОБІТНИЧІ БУНТИ В НІМЕЧЧИНІ

БЕРЛІН, 10. січня. — З ріжних сторін Німеччини повідомляють про бунти робітників у фабриках і копальнях. Вони невдоволені покиненнєм 8-годинного дня праці і зменьшеннєм платень.

ХОТЯТЬ ПРОГОЛОСИТИ АЛЬБАНІЮ РЕПУБЛИКОЮ

РИМ, 10. січя. — Небаром збереться в Альбанії новий парлямент. Кажуть, що по відмові американського капіталиста Синклера приняти королівський престол в Альбанії, Альбанці покинули гадку про короля і хотять проголосити свій край републикою.

ДІКСМІД ЗАНЯВСЯ ВІД УДАРУ ГРОМУ

РИМ, 10. січня. — Із Сицилії доносять, що тамошні моряки найшли деякі останки французького воздухоплава Діксмід і кусник тіла одного летуна.

Кажуть, що Діксмід занявся від удару грому.

КРАССІН ВІРИТЬ В ЗАГРАНИЧНУ ПОЗИЧКУ РОСІЇ

МОСКВА, 10. січня. — Большевицький комісар закордонної торговлі Леонід Крассін заявив, що він сподіється, що сього року капіталистичні держави позичать на економічну відбудову Росії $250,000,000.

БОРОТЬБА ЗА ПОЗИЧКУ НА УГОРЩИНІ

БУДАПЕШТ, столиця Угорщини, 10. січня. — Угорщина тепер у важкому економічному становищі і позичка, о яку хоче старатись для неї Ліґа Народів, їй придалась би. Передівсім позичка могла-б усталити ціну угорської корони і тим замкнути спекуляцію та відродити бизнес.

Але тепер ведеться аґітація проти сеї позички. Противники її кажуть, що позичка в сумі $50,000,000 не вистарчить, а умови, які аліянти ставлять Угорщині, лише підкопають її економічну силу і розвиток.

НОВЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО В ГРЕЦІЇ

АТЕНИ, столиця Греції, 10. січня. — На порученнє Венізелоса премієрство Греції обняв Юрій Руссос, бувший грецький посол у Вашинґтоні.

Венізелос обняв теку міністра закордонних справ.

Кабінет вже весь повний. Складається з демократів і приклонників Венізелоса.

Справа способу правління в Греції, републиканського чи монархічного, буде вирішена загальним голосованнєм.

Головою національного зібрання на місце Венізелоса має бути Кайантаріс.

РУМУНІЯ НЕ МАЄ ЩАСТЯ

БУК-АРЕШТ, столиця Румунії, 10. січня. — Найбільший румунський пароплав Дація був довший час в доках в Ґалацу, де його цілком відновлено. Але тільки виплив на море, занявся і згорів до краю.

МІЛІОН ПОЛЬСЬКИХ МАРОК ЗА 15 ЦЕНТІВ

ПАРИЖ, 10. січня. — Нині на тутешній біржі продавано польські марки по одному міліонови за 15 америк. центів.

ЗРІСТ УРОДИН У ФРАНЦІЇ

ПАРИЖ, 10. січня. — Статистика за перших 9 місяців 1923 року виказує зріст уродин у Франції. Уродин в тому часі було 584,458, а смертий 506,007, значить, уродин було о 78,451 більше.

(Чи се не тому, що вчислено вже при обчисленню німецьку Альзацію і Льотаринґію)?

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Ситі і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тип. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ІМІҐРАЦІЙНИЙ ПРОЄКТ ДЕПАРТАМЕНТУ ПРАЦІ.

Секретар праці Дейвис вислав конґресови свій проект іміґраційного закона, який мавби бути ухвалений на місце обовязуючого тепер, а виходячого зі сили з днем 31. червня сього року. З огляду на те, що сей проект являється вислідом досвіду самого уряду в іміґраційній справі, то він заслугує на близчу увагу.

Після постанов сього проекту, кождий чужинець, що хоче приїхати до Злучених Держав, мусить наперед постаратися від американського конзуля в краю, в котрім він пробуває сертифікат (посвідку) що його оглянено, розпитано та стверджено, що нема йому ніяких перешкод до приїзду до Злучених Держав. Такі сертифікати буде видаватися за порядком ось таким ґрупам:

1) Мужам, жінкам та малолітним дітям чужинців, які вже перебувають в Злучених Державах, а які заявили охоту стати американськими горожанами („вибрали перші папери");

2) Іміґранти, що служили в американській армії або фльоті підчас великої війни;

3) Священикам та проповідникам якогонебудь релігійного віроісповідання;

4) Професорам та членам якоїнебудь ученої професії;

5) Фаховим робітникам;

6) Другим робітникам, в сьому числі й домашній службі.

Кромі постанови, що квота, якаб вона не була ухвалена, повинна відноситися на будуче до всіх країв світа (теперішний закон не признає квоти для американських країв), проект предвиджує ще видаванне спеціяльних іміґраційних сертифікатів. Такі спеціяльні сертифікати малоб видаватися, з одної сторони, фармерам та фаховим і нефаховим робітникам на случай недостачі робочих рук в Америці під услівєм, що в промислі, котрий відчуває недостачу робочих рук, нема страйків ні локавтів. З другої сторони, такі сертифікати малиб діставати мужі, жінки та діти, яких удержують іміґранти, які вже є американськими горожанами та живуть постійно в Злучених Державах.

Як видно, проект департаменту праці не говорить нічого про іміґраційну квоту. Значить, в сьому він не противиться проектови Джансона, голови іміґраційного комітету палати послів. Не противиться він йому теж і в других зглядах, так що вони вже можна передбачити, що новий іміґраційний закон буде компромісом (залагодою) межи сими двома проектами.

ЯК ПОЛЬЩА ЗАПЛАТИЛА ПРИДНІПРЯНСЬКИМ УКРАЇНЦЯМ?

За вратованне Польщі від погрому в 1920-ому році Поляки увязнили цілу союзну тоді з нею армію Петлюри і яко невольників-вязнів запроторила до гнилих таборів, аби там передчасно конали і своїми муками і смертю виписали Україні заповіт:

— НІКОЛИ не братайся з Польщею!

Петлюра щайно тепер, по 4 роках, се помітив і делікатно заявляє, що Польща вже не числить на український елемент у своїй „східній політиці". Про наслідки тої „політики", в якій він був співвинний, він висловився доволі обережно.

Виразнійше про сі наслідки обізвався польський соціялістичний редактор Т. Голуфко в краківському соціялістичному дневнику „Роботнік".

Він пише в передовиці п. з. „Довг вдячности" про заслуги армії УНР. для Польщі в 1920 р., коли армія ґен. Безручка охоронила Варшаву перед полками Буденного, коли армія ґен. Омеляновича-Павленка не дала змоги большевикам заняти цілої Східної Галичини, словом про момент, коли польська армія в паніці втікла і червона армія майже без бою ішла вперед. В Европі співано „упокой" польській державности. Крім Франції ніхто не цікавився її долею, лиш С. Петлюра був одиноким її союзником.

А сьогодня?

Голуфко пише: „В таборах для інтернованих в Щипюрні і в Каліші остало около 2,000 людий, між ними 200 інвалідів і около 500 жінок і дітий. Решта виеміґрувала до Чехо-Словаччини, Франції чи на Схід. В останніх часах польська влада майже терором спонукує інтернованих, щоб користали із советської амнестії і от недавно виїхало на Україну 700 жовнірів Петлюрівців. Советські власти приняли їх з музикою і почестями, одначе пізнійше 27 розстріляли, а решту втілили до Української Червоної Армії, яка орґанізується під кличем зєдинення під советами всіх українських земель".

„В таборах істнували школи: реальна, фільольоґічна, кадецька. Все це підпало ліквідації. 30 учеників виїхало до Франції, де працюють як звичайні робітники. Друга партія учеників кадетської школи зі своїми професорами виїхала до Чехії, а чеське правительство дало не тільки безплатний переїзд з Варшави до Праги, а й засоби на дальше істнованне школи".

Голуфко вичислює українські школи в Чехії і каже дальше:

„У Варшаві було з початку 200 українських студентів, а лишилось усього 54. Решта виїхала до Чехії.

„Або як вам подобається картина: В Каліші утворено дім українських інвалідів, в якому поміщено 68 таких інвалідів, що без рук і ніг. Всі вивчились інвалідського ремесла. Одначе в домі немає електрики, варстатів до праці; немає сирівців. Ті люди не мають біля; не мають навіть виходків внутрі будинку. І в ночі інваліди на протезах несуть на подвіре товариша без рук і ніг. І прошу тямити, що всі ті жовніри є інвалідами наслідком ран, які завдано їм в Польщі в 1920 р., отже в обороні Польщі.

„А яка доля тих еміґрантів, що є на волі? Їх неначе собак гониться зі староства до староства. На ласці й неласці поліції є люди, що бились за Польщу. Віддано їх на поталу підприемців, які страшно їх експльоатують, знаючи що се люди без прав".

Що-ж, гіркий досвід, гірка наука. Але наука. Чим дорозша, тим цінній́ша.

Чейже вона тепер уже навчить Придніпрянців так як вже добре навчила Галичан, що Польща НІКОЛИ не може бути ані не буде ні приятелем ні союзником України. Вона буде ВСЕ тільки її ворогом і єдино лише як ворога Україна ЗАВСІДИ мусить її трактувати.

Гр. Наш.

УКРАЇНІЗАЦІЯ

(Звідомлення Пресового Бюра Укр. Громадського Комітету в Празі).

(Докінчення)

На цім тлі виникла й українізація. Не через те, що її хотіла сучасна влада, а через те, що всупереч її бажанням цього хоче український народ. Не з волі влади, а під натиском стихії та свідомих змагань української інтелігенції. Обезсилена окупаційна влада, не маючи можливости розправитися з українством так, як це раніш робила, змушена тепер вдавати, що вона нічого не має проти культурного розвитку Українців. З кислою фізіономією задоволення вона оповіщення щире, видко з того, що в першу черґу навчають урядовців Московців та Жидів на Україні українською мовою, щоб вони лекше могли підшитися до села, яке веде уперту боротьбу з чужонаціональними елементами. Не маючи змоги спинити національний рух, окупаційна влада рішила використати його для того, щоб пролізти в найглибші, найширші й найінтимніщі сфери життя українського селянства й робітництва. Влада оповістила українізацію не для задоволення потреб українського народу, а для зміцнення сили своїх аґентів, щоб дати їм в руки нову зброю — українську мову. Окупаційна влада хоче створити українізацією не українську культуру, а новий засіб панування на Україні. Це особливо помітно з того, що поруч з деклярацями про українізацію, поруч з курсами української мови для московських і жидівських фаховців, ми бачимо скорочення штатів по всіх совітських установах, де в першу чергу викидають всіх Українців. На школи і культурні заходи Українців не видається жадних коштів, або видаються такі мізерні, на які вони існувати не можуть; в той час як подібні московські й жидівські установи мають коштів досить. Українські книжки або зовсім не дркуються, або друкуються тільки ті, які не суперечать комунізмові. За царя дозволяли друкувати лише наукові й красне письменство, а тепер лише комуністичні. З цього ясно, що влада на Україні використовує українізацію лише в своїх політичних цілях. Проте, мимо її стремління, український народ вкладає в українізацію свій зміст. Хоче влада, чи не хоче, а він творить українізацію по свойому, так, як він її розуміє, як вона йому потрібна.

Хоча влада не дає коштів на українські школи, книжки, ґазети, журнали, культурні й наукові товариства, видавництва і т. и., самі Українці без помочі, всупереч її бажанню звести все ні нащо, зо всіх сил намагаються заповнити форми державно-громадського життя, як можуть, національним змістом. Не дає влада грошей на українські школи — самі Українці безплатною працею підтримують їх; не дає на журнали українські письменники все ж таки не кидають пера і в надії на кращі часи творять літературні цінности. Народ розвиває національну культуру своїми силами, всупереч стремління влади. Українізація, яку переводить сам народ для себе, коли й не стала ще на міцний реальний грунт, то швидко стане, бо цього хоче народ. І ця українізація, що не є подарунком влади, а крівавим здобутком українського народу в його завзятій боротьбі, безперечно несе українському народові великі користи. З двох українізацій — одної, оповіщеної владою, а другої переведеної народом, перша є урядовим поверховим засобом для скріплення московського панування на Україні, а друга народня, що твориться силами самого українського народу для задоволення його орґанічних потреб, безперечно є відрадним зявищем народніх сил.

Першу ми засуджуємо, як ганебне езуїтське використовування найкращих українських стремлінь з ворожою нам політичною метою, а другу вітаємо, як перемогу невмирущого стремління українського народу до своєї волі.

Те що здобувається не з ласки влади а силою народу, є його заслугою. Коли би всі Українці покладалися на волю існуючої влади й самі до українізації не змагалися, не творили її, коли б хвалили тільки владу, за всі її насильства й крутійства, то ніколи б українізації не мали.

Українізацію зробили не ті, що перейшли на службу до влади, не ті, що публікували про зміну своїх поглядів, що одрікалися од "контр-революції", "шовінізму" і визнавали свої "помилки", а ті, хто цього не робив, хто з владою не погодився, хто її не вихваляв, а боровся й бореться з нею.

Українізація єсть наслідок боротьби народу на Україні та його еміґрації. Урядова українізація — це вимушена відповідь московської влади на велетенський рух серед народу та на працю української еміґрації коло розвитку української культури. Коли б на Україні не було змагань самого народу знизу створити своїми силами національні форми життя; коли б за кордоном не творилися нові огнища української культури, коли б не було української преси, яка рішуче виступає проти сучасного режиму на Україні, ніколи б московська влада не згадала про українізацію. Коли ж вона взялась за це, то тільки через те, що український народ змусив її до цього. Нарід уже так окріп, що робить сам те, що йому потрібно в національних справах, і владі не залишається нічого иншого, як вдавати, що й вона з цим погоджується, бо в противному разі довелось би росписаться в своїй безсилости.

Те, що ми сказали в справі українізації, є рішаючим і для відношення нашого до всіх инчих прояв державно-громадського життя на Україні. Ми не забуваємо, що там є дві сили: чужа нам влада і рідний нам народ. Ми боремося зо всіма насильствами влади, зо всіма заходами її до поневолення українського народу і підтримуємо все, що творить народ для свого визволення. Ми негативно ставимося до того, що робить влада, і вітаємо всі творчі зусилля народу.

Ми розуміємо, що при сучасних обставинах народ не може цілком одмежуватись від влади і змушений нераз користуватись тими формами ладу, які накидає йому влада, але ми одріжняємо зміст од форми. Під чужою огидною нам формою насильства та езуїтизму, які ми осуджуємо, ми завжди одріжняємо рідний нам зміст від чужих змагань ошахраяти нас, очищаємо його від намулів форми і намагаємося допоомгти його розвиткові. Ми не віримо взагалі в користь того, що йде від сучасної влади на Україні, але віримо в те, що твориться силами самого народу, вітаємо його і прикладаємо своїх зусиль до його скріплення.

З БУКОВИНИ

Ренеґати.

Гнет, неволя, насильство — з одного боку ведуть несвідомі одиниці, слабші характером до пониження своєї особистої та національної гідности, до гидкої підлоти, а вкінци до отвертої, ганебної зради.

Гнобителі, за юдин-гріш, за особисті вигоди, користуються службою морально здеправованих одиниць-запроданців, які — бажаючи приподобатись панам — нерідко стають гіршими гнобителів, однак кождий розумний ворог дивиться з погордою на ці мізерні креатури, які ще вчера виступали в ролі патріотів своєї нації, а нині стали в ролі запеклих її ворогів.

Світова війна, зробила неодну зміну на европейській карті.

Буковина опинилася під иншою владою, що взялась сейчас по вступленню в нашу країну заводити нові, після своєї вподоби, порядки. Наша інтеліґенція опинилась через це, що ще не привикла до боротьби, на роздорожу. Боротьба о її життя почалась, а незагартована почула під собою хитку підвалину, стала вагатись у своїх мріях, у своїх силах та ідеалах, вона почала вже сумніватись у свою майбутність, і то в такім моменті, де її треба би видержати на такім становиску, щоби стати на чолі свойого народа, якого вороги стараються перетворити у своє тіло. В тім то часі знаходяться у нас люди-страхопуди, одиниці з підлим характером, котрі, не надумуючись, перейшли на службу наїзникови, та нанесли немало сорому та пониження своїй нації.

Не бажаю накидуватись тут безпідставно на ці одиниці, але роблю це з тої причини, що конечно дати загалови до відома про таких, що вже зробились зрадниками, що пішли у ворожий табор, щоби пізнійше катувати своїх братів.

Таких людий, що продають свою честь, національне почуття, не повинно́сь скривати їх учинків, а повинно́ся завше виводити їх на верх, щоби загал знав, з якими людьми має до діла, бо-ж все одно, такі люди з підлим характером не принесуть вже, ані нам жадної користи. Та все-ж таки, щоби не видавалось що я може з особистих причин хочу накидуватись на когось, наведу коротенькі картини про таких зрадників. Ось вони:

Іля Гуцуляк, що укінчив укр. гімназію в Чернівцях, був старшиною в галицькій армії, служив по українських урядах — є тепер на службі 8-ої дивізії та французької військової місії в Чернівцях. Його завданням було слідити за большевицьким рухом на Буковині та Бесарабії. Він нераз в мужицькому перебранню вештався по селах, заходив до визначнійших наших селян, учителів, священиків, та під покришкою дезертира ромунської армії просився на ніч. Леґітимуючись документами колишнього старшини галицької армії — ніхто не відмовлявся приймати його в хату, противно його угощувано, давано на дорогу гроші, говорено по щирости — від душі, неодин висказував і виявляв свої пляни що до Румунів. Та й нестямився такий чоловік, що цей мнимий дезертир є ніхто инший, як звичайний собі агент провокатор. — Наслідки з такої поговірки з „гостем" були звичайно такі, що слідуючої зараз днини являлась в дотичному домі тайна поліція, перетрусила хату, а сам „гостиприїмний" помандрував до „Іванової хати" на „Австрія-пляц", де дізнавався на своє розчарування, що його судити-муть по параґрафу 58 (державна зрада).

Оден учитель з села Мелятинців К. був також з цих щасливих приймати у свойому домі пана Гуцуляка, угощував його щось кілька днів, та **як вдячність за цю гостину дістав учитель К десять літ тяжкої дюрми.**

Випадків подібної провокації зі сторони Гуцуляка", годі тут всіх виявляти, бо не стало-б паперу, є однак в певному перехованню потрібні документи, котрі послужать колись, як докази огидного поступку Гуцуляка. За надзвичайні свої заслуги зістав Гуцуляк іменований субшефом тайної поліції в Хотині (Бесарабії). Там Гуцуляк, маючи перед собою Дністер, заходив частенько аж до Камянця Подільського. Очевидно що й там знаходив дурних собі „сочувствуючих" та неодного такого приманював Гуцуляк на румунський бік. Тут очевидно такий нещасливець попадав в руки тайної поліції, та під замітом шпіонажі мандрував до Чернівців до дівізійного суду. Засуд був часами досить строгий, часами звільняли від вини і кари з тим, що підсудного маєся негайно відставити до большевицького кордону. Та кому щастилось бути в цей спосіб відставленим, цей міг наперед вже попращатись з цим світом. Бо кождого такого нещасливця провадилось етапом аж до Хотина. В Хотині як звичайно поладжувала таку формальність тамошна тайна поліція, відставляючи таку особу вечером до села С. там приказувано сідати в човно та плисти до другого берега. Коли човно було вже на середині ріки, тоді з румунського боку дались чути стріли, вбиваючи на смерть такого бідолаху. Тільки човно перевернене горі дном, являлось одиноким свідком злочину Гуцуляка.

Таким способом видалювано колись д-ра П. Він пливучи човном, дістав оден стріл з заду, котрий на щастя поцілив його в праву руку. Др. П. зорієнтувавшись в ситуації, кинувся в ріку, та переплив щасливо на другий бік.

Неодну людську душу має Гуцуляк на свойому сумлінню, за це постигне може і його якась праведна кулька, як нагорода заслуженої кари.

Покищо, Гуцуляк перейшов до диспозиції французької місії до Львова, та живе там під імям Григоровича. Його районом службової провокації є Львів, Броди, Сокаль.

Петро Козуб, колишній старшина петлюрівської армії, служить в тайній поліції в Чернівцях від року 1922. Його завданнем є слідити за рухом Українців на Буковині, а головно за рухом большевицьким, бо цего Румуни бояться як чорт свяченої води.

Козуб є активним членом укр. соц.-демократичної партії в Чернівцях, та як такий має надзір над українським робітництвом. Пробував він насильно вступити до товариства „Міщанського Хору", та міщанство знаючи його підлий характер, перешкодило його плянам. Заходить він часто до других українських товариств, та всяку сплетню доносить своїй владі. Часами щастить йому дорога і за Дністер.

З його найбільших заслуг є це, що він по приказу своїх властий, мав слідити за провідником буковинських комуністів Серґієм Канюком.

Канюк випущений саме по девятьмісячній тюрмі на волю, був слідженний сильно тайною поліцією. Козуб, маючи до Канюка приступ, зрадив його пляни, але на щасте Канюкови пощастилось якось спастися утечею поза Дністер.

Ольга Сольок, дочка покійного начальника податкового уряду в Сторожинци. За передвоєнних часів, належала вона майже до всіх українських товариств. Всюди радо приймали її, бо була вона першою красавицею, а друге була вона одною з найліпших співачок, виступала дуже часто на концертах, улоштованих українськими товариствами.

На жаль попала вона також на погану дорогу, зраджуючи тепер тих, котрі давали її колись спромогу гарно жити і одягатися.

Покищо кінчу цих кілька зразків про наших викидків суспільства, другим разом напишу про решту инших.

К.

ДОПИСІ

МЕНВІЛ, Р. АЙ.

Збірки на поміч українським писменникам.

Щоби зібрати хоч яку таку лепту на поміч в старім краю, наші свідомі люди вживали кождої нагоди. Є тут нас яких сорок родин, але на жаль, не всі интересуються народними справами так, якби належало. Є тут в Менвіл також кількох, що звуть себе большевиками, які дуже вихвалюють московські порядки на Україні, але чомусь ніяк не хотять виїхати до того робітничого „раю". Аарікають на буржуїв, але в буржуазнім краю сидять, їдять буржуазний хліб і ведуть своє життє як всякий пересічний буржуй. Так бачиться мені і другим, що вони тільки длятого держать себе за большевиків, аби нічого не дати на ніяку справу. Вони добре знають, що між писменниками, інвалідами та сиротами нема ніяких буржуїв, що вони правдиві пролетарі, які не мають нічого і живуть на ласці, на підмозі української суспільности. Вони знають таксамо що „Рідна Школа", це значить своя власна, українська просвіта, та що вона бореться проти панської, ляцької, та що вона заводить школи по селах і місточках не для буржуїв, а для селян та робітників, зглядно для їх дітий. Але говори сліпому або такому що хоче бути сліпий, він не хоче дати нінащо і „фертик". Всежтаки свідомі Українці в Менвіл не позакладали рук, але що могли, зробили.

І так на хрестинах дочки Стефана Лалчинського, Ольги, за покликом Юрія Ялінчука зложили на писменників слідуючі особи: Іван Малинчук 5.00; Николай Шевчук 2.00; Стеф. Гарматюк 1.50; Щрій Ясінчук, Ник. Совецький, Павло Гричух, Йос. Ходоровський, Стефан Шевчук і Стефан Лалчинський по 1.00; Лука Лочіс, Ілія Ганчарик, Анна Гричух, Павло Казан, Лука Ганчарик, Катерина Сирко, Михайло Кльован, Марія Лапчинська і Марія Лочіс по 50 цнт.; Ник. Шпак 40 цнт.; Андр. Лапчинський і Анна Ганчарик по 25 цнт. Разом зібрано $20.00, які вислано на руки Василя Гасія.

Браття і сестри менвільської громади! Не забуваймо про своїх проводирів у старім краю, але збираймо жертви при кождій нагоді, щоби сповнити наш святий обовязок. Всім жертводавцям велике спасибі!

Юрій Ясінчук.

ПОДЯКИ

Я низше підписаний член У. Н. Союза і тов. ім. М. Грушевського, від. 164, складаю як найсердечнійшу подяку головному урядови У. Н. Союза за уділенне мені запомоги в сумі 25 дол. Таксамо складаю місцевому Товариству і всім товаришам за щиру опіку. Желаю У. Н. Союзови як найкрасшого розвитку як в маєтку так і в членах. — **Николай Пилипко.**

Я низше підписана складаю сердечну подяку головному урядови У. Н. Союза за виплату суми $1,000 (тисячу долярів) посмертної запомоги по моїм мужу бл. п. Андрію. Гроші отримала я без жадної проволоки, до двох тижнів по смерти покійного. Щиро дякую всім урядникам і членам бр. св. Арх. Михаїла за так сердечне співчуте і численну участь в похороні. Хай Всевишній сторице юнадгородить Вам за все добро і прислугу, яку віддали покійному.

Від себе кличу до всіх жінок в Америці: Подбайте, щоби Ваші мужі належали до своїх товариств і до свого Союза, який як батько рідний поспішить з помочю бідним вдовицям і діточкам в разі нещастя! Вступайте сейчас самі і діточок записуйте, бо як каже пословиця: стереженого і Бог стереже! — **Анна Лазар.**

ВИКАЗ ЖЕРТВ НА РІДНУ ШКОЛУ

зложених до Обєднання в місяци грудни 1923 р.

1) Деслодж, Мо., збірка Дрогобичан на Дрог. Т-во Педагогічне, переслав о. Чапельський....17.85

2) Скрентон, Па., з віча, переслав о. Мирон Залітач.........40.00

3) Шікаго, Ілл., о. сов. Сіменович..........................10.00

4) Бавнд Брук, Н. Дж., з панахиди переслав Петро Шило.....16.10

5) Милвил, Н. Дж., тов. Запорожська Січ, від. 347 У. Н. Союза, одноразовий даток зложений на річнім мітингу на поклик Теодора Ковальського, переслав С. Чопик 7.00 (Зложили: по 1.00: Т. Ковальський, И. Гадяк, Г. Замойський, П. Чопек; по 50 цнт.: І. Панчишин, С. Чопек, Г. Мокринський; по 25 цнт.: І. Дидко, Н. Гнатюк, А. Антонічок, Г. Шимко, С. Гурман і И. Мінко).

6) Нортгемптон, Па., збірка в гр. кат. парохії св. Івана Хрестителя, зібрав і переслав о. Ів. Кутський..........................20.00

ЗАГАЛЬНА СУМА $110.95.

МИМОХОДОМ

Бідний Американський Уряд

Секретар стейту Гюз, як се видно, з його заяв, ніяк не може зрозуміти доказів большевицького уряду в Москві, котрий хоче не більше і не менче доказати, що межи советським урядом в Третім Інтернаціоналом у Москві нема ніякого звязку.

Правда, і в советськім уряді засідає Зіновєв, і в Третім Інтернаціоналі засідає Зіновєв, і се таким людям, як Гюзови вистарчалоби, щоби доказати звязок межи обома встановами. Так воно є в Америці, так воно є всюди в світі, але не в Москві. Там лищень можлива така річ, що Зіновєв із советського уряду не стрічається ніколи зі Зіновєвом з Третого Інтернаціоналу, а як стрічаються, то за кождим разом мусять собі нанову представлятися. Лишень в Москві таке можливе, щоби Зіновєв зі советського уряду і Зіновєв з Третого Інтернаціоналу мешкали в одній комнаті, спали в однім ліжку, ходили до одної любовниці, жили в одній і тій самій шкірі, а прецінь зі собою ніяких звязків не мали.

Сего Гюз не може зрозуміти, бо в Америці таких людій, що мають дві особи в одній шкірі дають до дому божевільних, а не пускають верховодити двома встановами.

Українцям Нема Трудности

Гюз не може зрозуміти, як може Зіновєв зі советського уряду вважатися за осібну особу від Зіновєва з Третого Інтернаціоналу, але ось Українцям нема найменчої штуки зрозуміти сю кумедну подію.

Їм власне тепер нагадуються договори межи радянською Україною та радянською Московщиною. Як то ті самі люди підписували раз яко заступники Московщини, а відтак як заступники України; як ті самі Христи й нехристи одним боком брали в опіку Україну, а з другого боку віддавали Україну в опіку.

Коли можна було одному чоловікови служити в двох ролях, — міркують нині Українці, — ну, то чому не може один чоловік бути в двох особах, які про себе не знають?

Але, відомо, се можуть знати в Москві, се можуть знати Українці, бо їх вже добре провчили Московичі, але відки се все може знати невчений на большевицьку дипльоматію Гюз?

Старопольська Гостинність в Америці

Бостонська украйноженра газета "Куриер Цодзенни" найшла новий аргумент проти піднощення в Америці українських домагань до Польщі. Є ним американська гостинність. Мовляв, Українці зажиивають в Америці американської гостинности і тому не повинні підносити тут, на свобідній американській землі, своїх старокраєвих порахунків.

Так розписалися про американську гостинність польскі письмаки, котрі звичайно підносять під небеса гостинність польську. Се треба підняти як поступ і як доказ того, що польска гостинність мусіла десь засмердітися, коли вже американську гостинність витягнути зі своєї редакторської пивниці вшехпольскеї пергризи.

Щож до сеї американської гостинности, то дивно нам, і дивно певно Американцям, чому Поляки не покликувалися на американську гостинність тоді, як вони говорили про кривди, які Полякам робили Німеччина та Росія, а нагадують про неї аж тоді, коли кривдителем виступає Польща.

До того польські газети стали читати лекції про американську гостинність з приводу українських протестів проти витання генерала Галера. Чому польскі писаки, місто проливати чорнило на нарушенне американської гостинности Українцями через протести проти Галера, не звернуть своїх уваг про американську гостинність на адресу Галера? Ані слова, що якби так Галер розумів на правилах гостинности, то не булоби в Америці нагоди нарушувати гостинність. Ні Українці, ні Жиди, ні Литовці, але Галер привіз сюди старокраєві порахунки. Американські горожани українського походження не можуть спокійно дивитися, як американської гостинности надуживає катюга, котрого руки опочені кровю їх братів в старому краю.

КАСОВЕ ЗІСТАВЛЕННЄ

Обеднання за місяць грудень 1923.

а) ПРИХІД:

Перенесений балянс	2.135.44
Прихід за грудень:	
а) Народний податок (боєвий фонд)	764.30
б) Рідна Школа	110.95
в) Ріжні фонди	282.00
Загальна сума приходів	$3.292.69

б) РОЗХОДИ:

1) Вислано до краю:	
а) На боєвий фонд	1.040.00
б) Рідна Школа	250.00
в) Інваліди	200.00
г) Заграничну пропаганду	200.00
д) Академію Наук у Київі	100.00
е) На пресу в Галичині	50.00
і) На пресу на Холмщині	40.00
к) Студентам	57.00
л) „Самопоміч" в Чехах	25.00
м) Др. Бурачинський	57.00
н) Сироти	25.00
о) „Просвіта"	25.00
2) Укр. машина до писання (за цілорічне уживаннє враз з цілою купна)	102.50
3) Платня канцелярійної сили за листопад	125.00
4) Телефон	5.38
5) Друки	13.30
6) Перепровадженнєся до другого льокалю	17.00
7) Рент за грудень	25.00
8) Стемпси і канц. видатки	7.53
9) Оплати всіх посилок до краю	22.15
Загальна сума розходів виносить	$2386.86

Остаточне зіставлення:

Загальна сума приходів в грудни 1923 р.	3.292.69
Загальна сума розходів в грудни 1923 р.	2.386.86
Остає в касі Обеднання з днем 31. грудня 1923 р.	$ 905.83

Обеднаннє Укр. Орг. в Америці.

ВЯЧЕСЛАВ БУДЗИНОВСЬКИЙ.

ВОЛЮ БУТИ КОЗАЧКОЮ.

(Історичне оповіданнє).

(Продовженнє)

(11)

Заки стямився, дівчина обіймила його шию, поцілувала в уста і відіпхнула його від себе. Побігла до Меленки і з ним щезла в кущах.

— Напасть! — Сагайдачний думав, вертаючи до свого шатра. — Напасть і покуса... Але й солодка покуса... Просто не йму віри, щоби таку дівку міг хто зрадити, хоч би він був Лях... хоч би він був Лях трикратний!

Коли смерклося, під шатром Сагайдачного лежав кабан і два сернюки. В шатрі сиділо ціле товариство Сагайдачного і Козюра. Отаман розказував. Повторив цілу свою розмову з Іленою. Промовчав лише її кінець.

— Дівка хоче, щоби ми провели її, — замітив Микола. — Але з того, що ми від вас чули, я не збагну, як би се могло бути. Волох не хоче, щоби їхали з ним в купі. Як тут провести їх, ще й в потребі боронити?

— Я про се з нею не говорив, бо взагалі ще не обіцював нічого, відкладаючи всьо до ради з вами.

— Се пусте, — додав Сава. — Не мусимо їхати в купі з ними і Волох не мусить знати, що їде під нашою охороною. З його службою нас було би яких пятнацять шабель. Можемо поділитися. Одні поїдуть перед Волохами, другі за ними, инші по боках полями й лісами. Як би хто хотів наскочити на них, мусів би продертися крізь наш ланцух. Тоді ми всі збіжимося до купи і...

— Ти говориш так, неначеб ми вже рішилися бути ґвардією Волоха і то проти його волі.

— Не Волоха, а тої Волошки, — Микола заперечив. — Як би вона хотіла, то я за неї душу дав би чортови. Такої дівки я ще в житю не бачив, нехай її грім трісне.

— Дівка дівкою, — сказав Сава. — Хоч не цілком, то все-така, як друга й трета. Але як хоче дати на скарб, то чому би не вигодити їй. Що загаїмося день два... Пусте. Запороже не птах, не втече нам.

— То ...ниц дівці обіцяти нашу поміч? — Сагайдачний спитав.

— Очевидно, що можна, — відповіли всі.

— Лише не за дурно, — додав хтось. — Бо то не наші, то Волохи з Ляхом.

До шатра всунулася голова Меленки.

— Можна? — спитав.

— Ходи, ходи! — сказав Сагайдачний. — Почуєш, що ми врадили.

— Ну?

— Ми не відказуємося. Але...

— Лишіть „але". Про всякі але побалакаємо пізнійше. Тепер вам скажу новину. Лях мабуть покинув нас. Пан хотів побалакати з ним і виїхав на дорогу в сторону, в котру Лях був був поїхав. Пан їхав і їхав. Минув три татарські аули і Ляха не наздігнав. Що їхав туди, розказували панови люди в тих аулах. В третім аулі Лях заміняв коня. Лишив свого змордованого і доплативши взяв свіжого. На що? Хиба лиш на те, щоби не відпочивати поїхати бодай ще раз таку дорогу, ну... і не вернути. Пан їхав його слідом аж до полудня. В полудне заміняв коня і вернув. Саме тепер вернув. Пан лютий, прелютий. Панна силкуєся не показати, що тішиться. Може тепер, коли той Лях відчепився від нас, поїдемо, ми й ви в купі і тим шляхом, котрим ви хотіли їхати.

— Сього не буде, — Сагайдачний сказав твердо. — Впрочім Бог знає, що ваш ляшок загадав. Я не вірю, щоби він лишив все те, що двигають вючаки твого пана. Ми відїздимо відси найдалі за годину. З тих коний, що нам лишилися по побитих Татарах, приведи нам зараз чотири. Один буде для Косюри, три понесуть наш запас. Коли відійдемо відси, засядемо в лісі і до завтрішного полудня будемо ждати на се, що у вас станеся. Про се, очивидно, скажи лиш твоїй панні. Як будемо відходити, то ти йди за нами і добре затям собі, де ми засіли. Найдалі до завтрішнього полудня, верне Ґрохольські чи ні, прийди до нас сказати, що твій пан порішив зробити. Як до тої пори верне панич і пан відправить вас, то прийди з всіма відправленими до нас... Гоп по коні!

Меленка пішов і по хвили ... коні. На три коні козаки навючили, мабуть кульбачили свої коні і сіли на них.

— Ви їдьте поволи вперед, — Сагайдачний сказав до них. — Я піду до Волоха попращатися.

Взяв коня за поводи і пішов до шатра Мустаци. Перед шатром стояв Меленка. Сагайдачний передав йому коня і вступив у шатро. В шатрі були всі троє: Мустаца, жінка і донька.

— Чи се правда, що ви вже відходите? — Мустаца спитав сконфужений.—Саме в сій хвили сказав мені се Меленка. Ми справді розходимося?

— Хиба се для тебе новина? — Сагайдачний спитав. — Ми на тім станули по нашій послідній розмові, таки на твоє бажанне.

— Я гадав, що ми ще раз побалакаємо про се.

— Що тут більше балакати! Стануло на тім, що наші дороги розходяться, та що я перший виїду відси.

— Колиж бо сталося щось таке, чого не збагну і що мене затрівожило. Ґрохольський, як ще рано поїхав, так доси ще не вернув.

— Він, або покинув вас і не верне, або не покинув і верне. Як покинув, то пожелайте йому щасливої дороги. Як верне, то проведе вас на Запороже і до Криму.

— А що буде з нами, як він не верне? Хто тоді проведе нас?

— Чи ти, виряджаючися в дорогу, взяв його за свого пластуна? Він мав провести тебе? Чи ти знав, що попадеш на нас? Верни до твого першого пляну. Їдь долі Дністром до Білгороду. Туди ніякий провідник тобі не потрібний. В Білгороді розпусти службу або й ні, купи корабель і...

— Може би ти ще надумався і лишився тут бодай ще одну добу?

— На те, щоби як верне твій ляшок, знов почути від тебе, що замало місця? Бувай здоров. І ви пані, і ти... і ти Ілено.

Козак обернувся і вийшов. Тупіт, що віддалявся свідчив, що він відїхав.

— Що він мав на язиці? — думала Ілена, — коли пращаючись звернувся до мене і зацукався? Зразу він мав на язиці щось більше, ніж саме „Ілено". Будь що будь, хотів щось додати, але при батьках прикусив язика.

Сагайдачний підїхав до товаришів, що в лісі дожидали його і з ними виїхав на дорогу. За ними проміж дерева ступав Меленка. Їхали з чверть години, коли Косюра станув. І козаки станули.

— Тут злізьмо з коний, — Косюра сказав. — Возьміть коні в руки і йдіть за мною гуськом.

— Таки коло тебе. Ти Меленко тут?

Косюра ввів товариство в ліс і вивів на укриту в кущах маленьку галявку.

— Тут переночуємо, — сказав Косюра. — Ти Меленко знайдеш нас тут?

— Знайду.

— Щоби певнійше, я сам виведу тебе відси назад на дорогу. Добре випули твої баньки і придивися, куди йдемо. Ліс в ночи дуже зрадливий і неопитний дуже легко піде блудом.

— Як ніч темна. Нині повня і хмар нема. Знайду вас.

По якій годині козаки почули, що в лісі шелест, тріщить. Косюра, що стояв на сторожи при дорозі прибіг і сказав, що Меленка вже веде челядь Волоха.

Меленка справді привів десять хлопців добре зазброєних і на добрих конях. Окрім того Волох дав їм три коні з харчами на дорогу.

— Вас мабуть счудувало се, що ми вже тут, — Меленка промовив. — Але... не знаю, який чорт і куди ніс того Ляха... коли я вернув до Мустаци, Лях вже там був. Його кінь лежав перед шатром важко дишучи. Може вже й здох. Лях наставав на Мустацу, щоби зараз відправив нас. Він мабуть загадав досвіта рушити в дорогу, отже хоче, щоби тоді ми вже далеко були відси. Я поміг йому кажучи, що як вже маємо вертати у Волощину, то нам було би добре негайно вирушити, щоби ми могли наздігнати Запорожців і далі їхати в купі з ними. За сим промовила також панна. Мустацу се переконало. Гроші для нас він вже мав відраховані. Зложив їх на мої руки, казав взяти три коні з запасом і зараз рушати в дорогу здоганяти вас.

— Як ми могли переочити Ляха? — Сагайдачний звернувся до Косюри. — Ми як ми, але що ти не бачив, як він вертав! Ніч така ясна.

— Він мабуть вернув лісом по тім боці дороги, придивившися в день добре, куди й як вести коня, — Косюра відповів. — Мабуть вернув саме тоді, коли ми виїхали на дорогу.

— Панна не переказала що до мене? — Сагайдачний спитав з тиха приступивши до Меленки.

— Не переказала нічого, — Меленка відповів. — Лише сказала щось про вас, але сего мені не вільно вам переказати. Вона гадає, що буде мати нагоду сказати вам се, коли ще раз зійдетеся. Вона гадає, що на ту хвилю не довго вреба буде ждати. Ще сказала мені, щоби я ваших приказів слухав так, як би то її приказа були.

— Тепер розставити сторожу і лягати спати, — Сагайдачний приказав, — бо мабуть досвіта прийдеся нам рушити в дорогу. Коні нехай стоять окулмьбачені, лише попруги попустити. Можемо бути в кождій хвили готові до походу, бо не знаємо, коли загадав вирушити Мустаца.

По трех годинах сну ціле товариство стояло готове до походу.

— Я з двома козаками і з Меленкою поїду наперед, — сказав Сагайдачний. — Ви всі рушите відси аж тоді, коли переїде Мустаца. Ступайте за ним так далеко, щоби з його товариства ніхто не міг доглянути вас. З вами лишиться Косюра. Отаманувати буде Сава.

Сагайдачний з Меленкою, Миколою і ще одним козаком виїхав на дорогу і пустився горі Дністром. Косюра усадовився в кущах при дорозі. Люди зі служби Волоха стояли за ним з таких відступах один від одного, щоби знаки подавані Косюрою могли передавати до леговища, де Сава сидів з рештою. Недовго по відїзді Сагайдачного Косюра дав знак, що Волохи вже їдуть. Сава підвів руку до гори і ціле його товариство сіло на коні.

(Конець буде).

ПОВІДОМЛЕННЯ.

Отсим подаю до загального відома, що з днем 1-го грудня 1923 р. я уступив з Українсько-Американського Бюра в Новім Йорку, 520 E. 6th St., і не маю нічого більше спільного так з самим Бюром або його урядовцями, т. е. чи в Новім Йорку чи Филадельфії.

Дякуючи своїм приятелям і прихильникам за дотеперішне довіря, прохаю рівночасно у всіх справах так як попередше так і на будуче голоситись особисто чи письмено на мою адресу як слідує:

WASYL PASZUK, c/o Travelers Transfer Company,
470 West 23rd Street, New York, N. Y.

ВИКАЗ РІЖНИХ ФОНДІВ

зложених до Обеднання в місяци грудни 1923 р.

І) Фонд Інвалідів:

1) Тукседо, Н. Й., Р. Задорецький 2.00
2) Ню Гейвен, Конн., переслав Яків Швець з панахиди в укр. кат. церкві св. Михаїла 20.00
3) Борнсайд, Шикаґо, Ілл., о сов. Сіменович 10.00
4) Палмертон, Па., збірка в гр.-кат. церкві, зібрав і переслав о. С. Склепкович 44.00
5) Кемден, Н. Дж., Он. Лазор 1.00
6) Скрентон, Па., з віча, переслав о. Мирон Залітач 40.00
7) Нортгемптон, Па., збірка в гр.-кат. парохії св. Івана Хрестителя, зібрав і переслав о. І. Кутський 15.00

Загальна сума $132.00

ІІ. Фонд Сиріт:

1) Нортгемптон, Па., збірка в гр.кат. парохії св. Івана Хрестителя, зібрав і переслав о. Ів. Кутський (на епар. сирот. у Львові) 30.00
2) Борнсад, Шикаґо, Ілл., о сов. Сіменович (на сиротинець у Станиславові) 20.00
3) Реймі, Па., з акафисту в укр. гр.-кат. церкві, переслав (на реміснициу бурсу сиріт при монастирі о. о. Василіян в Жовкві) о. М. Струтинський 18.00
4) Йонкерс, Н. Й., о. Вол. Сполітакевич на ремісничу бурсу сиріт при монастирі о. о. Василіян в Жовкві 12.00

Загальна сума $80.00

ІІІ. Фонд Преси:

1) В. Істон, Па., читальня ім. І. Франка, переслав В. Дроботій 14.00

IV. Фонд Студентів:

1) Нортгемптон, Па., збірка в гр.-кат. парохії св. Івана Хрестителя, зібрав і переслав о. Ів. Кутський (для акад. ґім. у Львові) 6.00
2) Джамейка, Н. Й., збірка на іменинах у Михайла Воробця, переслав Іван Париляк 2.00
3) Борнсайд, Шикаґо, Ілл., о. сов. Сіменович для академиків в Чехаха 10.00

Загальна сума 18.00

V. Фонд „Просвіти":

1) Шикаґо, Ілл., Стефан Ґенсьоровський, членська вкладка за 1924 р. 2.00
2) Филаделфія, Па., „Співацький Кружок", переслав Е. Якубович 25.00
3) Борнсайд, Шикаґо, Ілл., о. сов. Сіменович 10.00
4) В. Істон, Па., читальня ім. Ів. Франка, членську вкладку переслав В. Дроботій 1.00

Загальна сума $38.00

Клим Поліщук.

„БІЛА ПАННА".

(З холмського життя)

Над великим селом Чагарами, що широко розляглося на високому правому березі замерзлого Буга, тихо засвітилися вечірні зорі. Блідо-срібний, щербатий місяць задумливо плив по темно-синьому небу і його зеленкувате проміння дивовижною мережкою переплїталося по сонних сніговиx заметах, між якими притаїлися затишні селянські хатки. Серед села стояла похила деревляна церковця, яка, здавалося, свято берегла спокій села і мріяла мріями різдвяної ночі. Лагідна тиша нагадувала собою міцно натягнені струни арфи Еола, які від першого необережного подиху зимового вітру — заграють радісно, зворушливо й урочисто. Мовчанка Свят-Вечора тільки де-не-де порушувалася ледачим гавканням пересиченого пса та несмілим поскрипуванням снігу. Іноколи на протоптаних під тинами вузеньких стежинах зявлялися маленькі постаті „хрещеників", що з дитячою клопотливістю розносили по своїх хрещених батьках та матерях святу вечеру, як-то велів добрий і старий звичай...

Надбугське село Чагарі мало свої прегарні різдвяні звичаї. Що року вдосвіта дзвонив у церкві великий дзвін, який скликав усіх людей — не так на службу Божу, як на колядування щире. Колись із сим звичаєм дуже боровся старий московський „батюшка", але коли він помер і замість його став молодий „піп з України", пан-отець Мефтодій, то все стало так, як з діда й прадіда було...

Рік у рік зачинали свою коляду в церкві зразу-ж після першого різдвяного набоженства. Хто знає, може сей звичай і не свій був, бо у Чагарах жили й Поляки, які мали свій костел і які так само зачинали коляду з набоженства, що називалося в них „пастерками". Сі „пастеркі" все відбувалися опівночі в стародавньому мурованому костелі, який стояв аж за селом над самим Бугом, коло руїн давнього польського замку.

Вірні католики радісно спішилися до ясно освітленого свічками костела, де під урочисті звуки великого органа захоплено співали своїх колядок. Православні також приходили на сі „пастеркі" і, стоючо остронь, прислухалися до їхспіву і думали про себе: „Ось, зачекайте-но! Після всенощної ми ще не так заспіваемо!"...

Старий, сивий, гладенько виголений ксьондз, тримаючи на руках гіпсову ляльку з розставленими рученятами, поважно обходив костел і давав її цілувати не тільки однім католикам, але й православним.

Коли-ж у костелі кінчалися „пастиркі", то в церкві роспочиналася всенощна, а тоді Поляки разом із Українцями йшли до церкви і так молилися одному Богові й колядували одних колядок.

На перший день Різдва, — так було завжди — село аж гуло від славословних звуків. Поляки з вертепом ходили, а Українці із звіздою славили Христа, бо всі разом любили чудові береги Буга й кохали свої рідні Чагарі.

Та все те було тоді, як ще не було Польщі і як усі місцеві Поляки були „такі собі люди"... Тепер же „завелася якась Польща" і в селі вже другий рік порядкує польський війт і до того довів своїх одновірців, що на святого Михайла, коли в костелі був якийсь відпуст, — прийшли всі гуртом до православної церкви й „запечатали" її...

— Звідки ви і з яким таким правом?! — питалися православні, боронячися проти нечуваного насильства.

— До Росії!... До Росії собі йдіть, як що хочете православними бути!... — замість відповіді, кричали католики.

— Ся церква, бачте, нам належиться, бо її польськой пан збудував... — спокійніще трохи, говорив старий ксьондз.

— Так, так!... — загула громада. — Та-ж тоді, як була панщина, то й ми самі були панські!...

— Ну, а тепер ви наші і мусите слухати нас!... — сказали на те Поляки.

Молодий „піп з України" кидався — то сюди, то туди:

— Почекайте, люди добрі! Се якась непорозуміла дивниця! Ось, як поїду у Варшаву до архирея, то все загалогоджу!...

Їздив... Тричі їздив, а все дарма... Тільки й того що в соймі малося щось говоритися, а село так і зосталося із „запечатаною" церквою...

Тільки вже перед самісеньким Різдвом святим чув хтось десь, як костельний органіста казав, що — „На Різдво церква сама собою відчинена стане"...

Отже, всі нетерпеляче чекали Різдва, а коли настав Свят-Вечір, то село аж заніміло від жаги свого чекання...

* * *

Костельний органіста, старий Станислав був якась незвичайна людина і що року складав нову клоядку, яку колядувало все село. Слава про Станислава лунала далеко поза межами села і одного разу до нього приїздили якісь пани з петербурга й ходили забрати його з собою, але він відмовився й зостався на завжди коло свого органа, щоб і надалі грати костельні „літанії" в задушні дні та складати чудові колядки на Різдво. Люди так призвичаїлис я до того, що кождого Різдва лунали в селі звуки нової колядки, що як-би не се, то й свята не були-б святами. — Виходило так, що Станислав був неначе додатком до тих споконвічних звичаїв, що жили в Чагарах.

Де кінчається життя і починається смерть ніхто гаразду не знає. Минуле живе в сучасному, а сучасне в будучому. Старий Станислав був серединою між минулим а сучасним. З-за молоду, як говорили на селі, він „бував у широких світах" і знав чимало всякої всячини"... А старий ксьондз знав ще й те, що він походив із доброго й славного козацького роду, вчився у високих школах, мав могутній талан музики, але сталося так, що зронбився католиком і „на органіста перейшов"... З того часу, він неначе вмер для світа й людей і, крім свого костельного органа більш нічого не бачив.

Коли він приїхав у Чагарі, то був ще зовсім молодим і гарним паничем, але з роками минула його молодість і зникла краса. Чим далі, тим більше старівся він і в останні роки, як заводилася Польща, він цілком ослаб і ледве вилазив до свого органа. Його самотне життя догарало і ніхто, крім самого ксьондза, не міг знати, що саме заствило його вирікнися свого доброго роду і піти до Поляків на костельну службу?

Сталося-жтак лише через жінку. Ще тоді, як вчився за кордоном, то стрінувся десь там із панною Янкою, в якій божевільно закохався. Янка була донькою польського дідича, який був властителем Чагарів і руїни замщича якого ще й досі сумують коло костела.

Станислав і Янка задумали побратися, але батько її спротивився сьому й зажидав, аби Станислав зрікся батьківської віри й перейшов на латинство. Станислав спочатку був навіть образився, але скоро чуття кохання перемогло й заставило його виїхати на Вкраїну — просити згоди своїх батьків. Тим часом до Янки посватався один багатий граф, який був давним знайомим і добрим приятелем її батька. Батько Янки охоче згодився задовольнити прохання графа й не зважаючи на те, що вона його ненавиділа і не крилася з тим, що вже має нареченого, змусив її дати й свою згоду. Однак, Янка надіялась на скорий поворот Станислава й була певна, що переможе. Та батько наче знав її думки й негайно вивіз її до Чагарів і став готуватися до весілля, боючись повороту Станислава, щоби той не став йому на перешкоді. Після де-якого прибирання, не зважаючи на гіркі сльози панни Янки, повели її до костельного престола, щоби звязати руки з нелюбом...

Але сталося так, що весілля перетворилося в похорони. Янка випила страшно міцної отрути й померла на шлюбній постелі. Поховали її на другий день у її білій весільній одежі коло самого костела в родинному гробівці, бо такі була її сотання воля...

Граф не дуже-то побивався за нею й постарався скорше виїхати, а разом із ним виїхав і нерозумний батько, який уже гризся в душі й жалкував, що накоїв такого лиха. Виїзджаючи, доручив усе на свого управителя, але через якийсь час у Чагарі прийшла вістка щоб „подзвіння продзвонили". Не витримав гризоти свого сумління й помер самотньо. Вмираючи, зоставив „духовну", якою давав частину своїх лавів і дільницю ліса на будову православної церкви й утримання „причту", а всю рещту земель, разом з величезним двором, офірував на костел, щоби в нім постійно відправлялися жалібні набоженства за спокій душі його безталанної доньки.

Тоді-то в Чагарах зявився Станислав, який зразу-ж зробився органістом. Люди його полюбили а ксьондз поважав, бо він був якийсь незвичайний собі чоловік: з панами — пан, а з мужиками — мужик. Часами на переднівку, коли в кого не було кавалка хліба в хаті в свої багатії відмовлялися допомогти, — органіст ділився останнім.

Жив він самотно в маленькій хатині коло костела і йому прислуговала тільки одна служниця, глуха Марта, яка розсказувала: — „Мій пан такий добрий, якого в цілім світі не знайти. Хоч-би там що зробила, а він тільки головою похитає і навіть не засвариться ніколи"...

Все своє життя він доглядав родинний гробівець місцевого пана, де спочивали останки його коханої Янки. Що весни він власноручно чистив грубу мармурову плиту на її могилі, садив безліч ріжномаїтих квіток, а зимою прочищав сніг і висипав жовтим пісочком хід до гробівця.

Не вважаючи на те, що з часу смерти Янки минуло вже цілих сорок літ; Станислав ні одного дня не забував її могили, десь неначе покуту яку ніс. Вранці бачили його, як він, стоючи без шапки, замислено дивився на холодну марумурову плиту. Люди вивилися й говорили: „Видно, щось таке чує він у свій душі, коли й морозу не боїться!"...

І пояснївали се тим, що — „десь-то його біла панна непокоїть так"...

Ся „біла панна" було не що инше, як тогосвітня тінь панни Я[...], що в своєму самозгубстві [не м]огла знайти спокою.

Ще тоді, як не було тут Станислава, ся біла тінь майже кождої ночі блукала навколо костела й непокоїла ксьондза так, що ніякі молитви за спокій її душі й ніякі закляття нічого не помагали. Зникла вона щойно тоді, коли з костельних хорів залунали жалібно-урочисті органні звуки заупокійної служби, яку відправляв старий ксьондз із новим органістом. З того часу ся біла тінь зявлялася лише тоді, коли в селі мало статися якесь нещастя, або так щось недобре. Старий Станислав, як справжній привид, ішов їй на зустріч і нетерпеляче ждав кождої її появи. Звязавши своє життя з примарливою тінню укоханої женщини, шукав єдности свого духа з її духом, який крився від його свідомости маревом могильної невідомости. Намагаючись збагнути ту невідомість, він з болючою тугою питався в своїх піснях світлої тіни про суть його саможертви, що, як сам відчував, зробило його скаліченим у своїй вірі й перескоджало шукати самого себе. Кохаючи Янку — зрікся рідні своєї, бажаючи вірити — став духом затаєного терпіння, бо любив свій народ по давньому, але зачарований духом кохання, хотів палати ним навіть по смерти коханої. Благав її хоч єдиним словом відповісти йому на болізні питання його душі, що виливав у звуках пісень органних...

— Зрадив я собі самому, але хочу до кінця вірним тобі бути... — шептав він не раз, стоючи над її могилою.

І ось, скоро після того, як була „запечатана" церква, старому органістові серед ясного дня зявилася на хорах „біла панна" і сказала, що — „Твій спокій зі мною, але я з тобою, як ти зі своїми людьми рінними разом колядувати будеш"...

Вислухав органіст і нічого нікому не сказав про се. Посмутнів дуже і зробився тихий, тихий, бо все думав про те, щоб відчинити на Різдво церкву й хоч одну коляду проколядувати разом зі своїми рідними людьми...

Однак, що він тільки не думав, але нічого иншого не міг видумати, як — признатися про все ксьондзові й просити йогойого допомогти відчинити на Різдво православну церкву.

Ксьондз тільки всміхнувся:

— Нічого ... прийде Різдво й колядуватимемо разом...

І тоді-то старий органіст насмілившся сказати десь комусь про те, що — „На Різдво церква сама собою відчинена стане"...

... Ждали й не могли діждатися...

* * *

Зірочки хитро підморгували одна до другої, а срібний місяць байдуже обминав їх і задумливо дивився на велике село, де за якусь годину мали задзучати різдвяні пісні... костельні дзвони сколихнули тишу срібної ночі і в морозному повітрі залунали закликаючі мідні голоси. Католики вставали й задоволенно спішилися до костела, де мали відбутися „пастиркі".

Старий органіст уже давно був у костелі і разом із захристіяном налагодужвав органні мішки, які в де-яких місцях були попроривані і не давали потрібної кількости повітря для прагнучих клявиш...

На душі старого органіста було не спокійно. Його серце, як навіжене, товклося в старечих грудях незрозумілою трівогою й хвилинами йому здавалося, що пливе серединою страшно бурхливої ріки, береги якої були такі чужі й далекі....

Різдво — найбільше його свято, бо воно нагадувало йому давно минуле дитинство, коли ні любов, ні зрада не ранили серця і коли віра його була така ясна й одверта, як ясним і одвертим є тепер полумя нечислених свічок, що освітлюють сірі мури чужого йому костела...

На сей раз він склав найкращу колядку, бо вірив, що проспіває її зі своїми людьми в церкві, як-то співав торік і позаторік... На великому аркуші хотного паперу списав він усі свої болі й жалі минулого й висловив надії на краще будуче свого народу, в силу якого, подібно евангельському Никодому, таємно вірив...

Але сталося так, що приніс ту коляду до костела й поклав її на орган. Цікавий захристиян із робленою побожністю дивився на аркуш паперу, догадуючися про себе, що то й є нова коляда сього року...

* * *

На селі збудився дивний гомін і жорстко захрупотів під ногами мерзлий сніг. Почувши костельний дзвін, схопилися православні й кинулися до своєї церкви, але коли побачили, що вона „запечатана", то важко зітхнули й повільно поплентались до костела.

— Цікаво, — говорили між собою, — як то воно буде?

В костелі, від палаючих свічок, кадильного диму та людського духу стала блідо-сизо мла. Старий органіст поклав на клявиші органа руки й надірваним, старечим глоосом став співати різдвяний псалом, що був прелюдією „пастерок". Під звуки органа й найружений спів органіста чулися латинські виклики старого ксьондза, який радів що так легко змусив усіх православних прийти до свого костела. Поруч перстола були зроблені невеличкі ясла, де на свіжому пахучому сіні лежала, добре знайома всім присутнім, гіпсова лялька з розставленими рученятами, яка мала уявляти собою собою нарожденого Христа.

Як тільки скінчилася служба „пастиркам", ксьондз вийняв із ясел ляльку і, як у минулі роки, поважно зійшов від престола і став обходити костел. І тут, замість звичайної побожної польської коляди, щось нове задзвучало... нове, велике, широке і безмежне розгорнулося в костельних мурах... Ксьондз здивовано зупинився на одному місці, а всі католики так і замерли... Органні струни дзвеніли, наче гвалтові дзвони в пожежу, а сурми сурмили дикою трівогою, аж костельні мури здрігалися...

Смутно відчули всі, що щось непевне діється, але ніхто не міг навіть рукою рушити. Мовчки слухали скаргу безмірної туги, з якої зойком виривалися могутні виклики протесту проти всякої неправди на землі...

Повільно розкривалася перед ними затаєна душа Станислава...

Ось він, що для власного щастя, зрікся своєї рідні, а через те й щастє стратив; ось він, роздвоєний і розбитий, хоче служити своїй укоханій, а любов до рідного заставляє день і ніч трівожитися й терпіти; ось він, що нарешті віддає все своє терпеливе життя в жертву сучасному терпінню свого народа; ось він, що прожив свій від мовчазним слугою костела, кричить — відчиніть церкву!...

Піднеслість звуків розлилася широкою рікою й перетворилася в пісню непереможного жадання. Ще хвиля і з хаосу звуків ясно залунав славословно — урочистий мотив прастарої української колядки. Враз заспівали сірі костельні мури, заспівали свічки, заспівав кадильний дим, заспівала вся земля навколо й заспівали всі православні разом, а органіст і орган зробилися одною істотою, яка неземним голосом сповіщала:

„Води в морі вигравають,
В небі ангели співають —
Слава Богу вишнему!..."

Вражені католики незнали що робити. Спочатку хтось із них хотів щось таке сказати проти православних, але його голос безслідно згинув у морі славословних звуків. Тоді, як один чоловік, стали всі на коліна й заколядували разом із православними... Здавалося що цілий сонм небесних мешканців зійшов із неба і вітав над селом. Маленькі, ніжкі дісканти захоплено розповідали щось альтом, а ті в свою черґу передавали се тенором та басом і всі разом спішилися щось таке сказати у вихорі звуків.

Люди не могли далі стримати свого чуття людського й припали ниць до камінної підлоги. І тут, щось буряне повійнуло над їх головами... Гармонія славословних звуків зайшлась божевільним плачем... Струни органа задзвучали гострим болем, сурми крикнули жахом останнього і дика дізгармонія занепокоєно замаяла чорними кильми роспуки й безпорадности...

Всі почули, що щось страшне й дивне сталося... Схопилися на ноги й занепокоєно слухали, як рвалися струни і лопалися сурми того органу, який грав може вже ціле століття... Ксьондз прикинувся і закричав:

— Скорійше на хори!... Скорійше!... Він збожеволів!...

Хтось кинувся на східці, щоб вилізти на хори, але йому на зустріч злізав із хорів переляканий захристиян. З хвилину він стояв і не міг вимовити слова, а далі відітхнув і важко прошептав:

— Церкву... церкву треба відчинити...

Жах охопив поляків і вони злякано стали тиснутися один до одного в той час, як ксьондз рішучим кроком пішов на хори. Слідом за ним пішло ще двоє-троє людей.

— Що сталося? — допитувався хтось захристияна.

— Біла панна... Біла панна там... — відповідав той не своїм голосом, показуючи на хори.

Весь костел, здавалося, завмер. Затаївши духа, слухали всі, що робилося на хорах. Внизу було чутно, як іноколи бренькне ще якась струна; як зітхне маленька трубка... Нетерпеляче чекали повороту ксьондза і не могли дочекатися...

Як за півгодини, на східцях зявився ксьондз, який тримав у руках великий аркуш паперу з новою і останньою колядкою, що написав для сього Різдва старий Станислав. За ксьондзом ішли два чоловіка, які несли на руках мертвого органіста.

Смерть органіста справила дивне враження. Поляки тільки зблідли, на очах Українців стояли сльози. Всі стали тиснутися до нього, щоби побачити, „який-то він мертвий?"... А тим часом захристиян прийшов до себе і росповідав:

— „Як заспівав він отієї нової коляди, то його лице стало таким чудним, наче в святого якого... Таке лагідне й привітливе було... Але в той-же час над органом зявилася біла панна... Боже мій! Як побачив він її, то так і затремтів, а його руки самі собою українську коляду заграли... Вона всміхнулася до нього й нахилилася над ним так близько, що мені аж страшно стало,... Але ще страшнійше стало, коли я почув її голос, як вона сказала йому: — „Тепер іди до мене, а решту вони самі доколядують"... Сказала й зникла кудись... Він схопився з міcця й упав мертвим, а орган став сам грати й роспадатися на части"...

Люди слухали, що росповідав захристиян, а потім підходили до мертвого органісти, зазирали в його спокійне лице з білими вусами і, мовчки, виходили з костела, бо й так добре знали, що се й те „чудо", якого сподівалися...

* * *

...Досвітна тиша будилася помірними ударами великого дзвону. — В церкві дзвонили на всенощну. Старий ксьондз сам приніс „попові з України" церковні ключі і надбугське село Чагарі починало колядувати...

1923 р., 15. грудня, м. Львів.